

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

Образование играет важную роль в профилактике лудомании. Информирование выздоравливающих игроманов о рисках и последствиях азартных игр может помочь им принимать более обдуманные решения. Разработка образовательных программ и рабочих групп по предотвращению игровой зависимости может способствовать повышению осведомленности об этой проблеме [4].

Поддержка и лечение

Поддержка со стороны семьи, друзей и профессионалов является неотъемлемой частью профилактики лудомании. Создание поддерживающей среды, в которой выздоравливающие зависимые могут делиться своими переживаниями и бороться с проблемами, крайне важно. Кроме того, доступ к профессиональной помощи, включая психотерапию и консультирование, может способствовать успешному выздоровлению [5,6].

Альтернативные занятия

Вовлечение в альтернативные занятия и хобби может помочь снизить тягу к азартным играм. Нахождение увлечений, которые приносят удовлетворение и позитивные эмоции, помогает снизить стресс и предотвратить срывы. Также это способствует улучшению качества жизни и повышению самооценки.

Заключение

Профилактика лудомании у выздоравливающих игроманов требует комплексного подхода, включающего образование, поддержку, раннее выявление и интервенцию, а также вовлечение в альтернативные занятия. Создание поддерживающей среды и доступ к квалифицированной помощи могут значительно уменьшить риск рецидива и способствовать долгосрочному выздоровлению [7,8].

Список использованных источников

1. Шепель Ю. Азартные игры как инструмент разрушения общества / Ю. Шепель // Власть. - 2007. - № 7. - С.61-65.
2. Официальный сайт статистики: <https://stat.gov.kz/ru/>
3. Сочивко Д.В. Игровая зависимость личности: подходы к изучению и организации социально-психологической помощи / Д.В. Сочивко, Г.В. Щербаков, А. В. Молоствов // Прикладная юридическая психология. - 2011. - № 1. - С.50-62.
4. Кукк В. Зависимость к азартным играм / В. Кукк [Электронный ресурс] Режим доступа: http://www.medvopros.com/view_story/Zavisimost-k-azartnym-igram/43
5. Кутянова И. П. К каждому зависимому – индивидуальный подход / И. П. Кутянова // НаркоНет. - 2018 -№ 10 - С. 40-43.
6. Гладкова Н. В. Прочти, обсуди, перескажи / Н. В.Гладкова // НаркоНет. - 2018 - № 10 - С. 3
7. Простокишин И. Зависимость от азартных игр / И.Простокишин // Не будь зависим – скажи «Нет!»:наркотикам, алкоголю, курению, игромании. - 2020 -№ 9 - С. 42-48.
8. Кравченко А. В. Как преодолеть виктимное поведение / А. В. Кравченко // Не будь зависим – скажи «Нет!»: наркотикам, алкоголю, курению, игромании. -2019 - № 6 - С. 30-36.

ӘОЖ 159.9

ТІЛДЕРДІ ҮЙРЕНУ ТИІМДІЛІГІНЕ ӘСЕР ЕТЕТІН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАР

Абылаев Нұркен Абайұлы

nicknurou@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ психология кафедрасының
элеуметтік ғылымдар факультетінің 1 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші- С.Е. Кәрібаева

Қазіргі кезде лингводидактикада тілдерді үйренудің тиімді тәсілдерін іздеу өзекті мәселелердің бірі. Бүгінгі өмірдің қарқынын ескеретін болсақ, тіл үйренушілер тілдерді жылдап емес, тез үйреніп алу жолдарын қарастырады. Әртүрлі дидактикалық әдістер бір жағдайда тиімді, екінші жағдайда тиімсіз болады. Сол себепті ең үздік әдістер де нәтиже бере бермейді. Осы жағдайды ескеретін болсақ, кез келген тілді үйренуге тек әдістемелік тәсілдер ғана емес, сонымен қатар психологиялық факторлар да әсер етеді. Тілдерді үйренудегі негізгі психологиялық аспектілерге: тілді үйренуге деген уәж бен қызығушылық, қабілет, тілдік кедергілер жатады.

Тіл үйренудегі негізгі психологиялық фактор – уәж. Уәж – тіл үйренушінің білімге деген қажеттілігі мен мұқтаждығы, құлшынысы мен ұмтылысы, ынтасы мен көңілі, қызығушылығы мен құмартушылығы, оның білім үрдісіне қойған мақсаттары мен мүдделері. Егер адам кез келген жұмысты өзіне күш салу арқылы жасайтын болса, әрекеті жоғары тиімділік бермейді, нәтиже болмайды. Осыған орай, уәждің үш түрі болады.: танымдық мүдделер (білім алу, маман болу), оқу-танымдық уәждер (белгілі бір білік, дағды, машық, құзырет игеру), әлеуметтік мүдделер (мақсатына жету, қоғамда әлеуметтік мәртебеге ие болу, мансаптық өсу). Сол себепті уәжді сақтау үшін психологиялық және әдістемелік компоненттер өзара ұштасып, атап айтқанда оқу материалының мазмұны тіл үйренушінің жас ерекшелігіне, қызығушылығына, кәсібіне, мақсатына, т.б. сай әзірленуі керек. Себебі уәждің өзі қысқамерзімді және ұзақмерзімді болып келеді. Тіл үйренуге деген қызығушылықтың болуы уәжді едәуір уақытқа созады. Тіл үйренушінің оқу мен үйренуге деген қызығушылығын бірінші мезетте оның жеке тұлғасына, жеке басының мұң-мұқтаждарына, қажеттіліктеріне және мүдделеріне жүгіну арқылы ғана оятуға болады. Әр сабақ пен тақырыптың тұлға және маман ретінде дамуына тікелей қатысы бар болып, елеулі пайда әкелетіндігін білгенде ғана таным үрдісіне белсене араласады.

Келесі психологиялық фактор – тілдік қабілет. Тілдік қабілет-бұл адамға тілдерді оңай, тез үйренуге және қолдануға мүмкіндік беретін жеке мүмкіндіктер. Бұл қабілет тілді оқытудың әртүрлі аспектілерінде көрінуі мүмкін:

Дыбыстауды оңай меңгеру: кейбір тіл үйренушілерде сөйлеу аппараттарының табиғи сезімі болады, яғни жаңа тілдің дыбыстары мен интонацияларын оңай меңгереді, бұл сөздер мен сөз тіркестерін дәлірек және табиғи түрде айтуға мүмкіндік береді.

Грамматиканы тез үйрену: кейбір тіл үйренушілер грамматикалық құрылымдарды оңай есте сақтап, тез түсінеді, бұл грамматиканы меңгеруді тиімді етеді..

Сөздік қордың молдығы:кейбір тіл үйренушілердің есте сақтау қабілеті жоғары болады, бұл сөздік қорды кеңейтуге мүмкіндік береді.

Мәнмәтінді түсіну және коммуникацияға түсу қабілеті: бұл коммуникацияға жеңіл, тиімді түсуді қамтамасыз етеді.

Бір тілден екінші тілге ауысу қабілеті: бұл жаңа тілдік орта мен талаптарға бейімделуге септігін тигізеді.

Тілдерді үйренуге деген қабілет кешенді түсінік болып табылады және оған тілді оқытудың түрлі аспектілері кіреді. Ол туа біткен қабілет болуы мүмкін, кейде практика негізінде қалыптасады. Әр тіл үйренуші бірегей және тілдерге деген қабілеттері де әртүрлі болады. Бұрын айтылғандай, тілдерді үйрену қабілеті кешегі ұғымдар. Шындығында, нейропсихологиялық зерттеулер сөйлеу, жоғары жүйке қызметінің басқа көріністері сияқты, рефлексстердің негізінде дамитынын көрсетті. Сөйлеу рефлексстері мидың әртүрлі аймақтарының белсенділігімен байланысты. Алайда, ми қыртысының кейбір бөлімдері сөйлеуді қалыптастыруда басым болады. Бұл фронтальды, уақытша, париетальды және оксипитальды лобтар негізінен мидың сол жақ жарты шарында (оң жақ сол жақта). Шет тілдерін есте сақтауды жақсарту және тілдерді үйрену қабілетін қалыптастыру үшін қолдың ұсақ моторикасымен айналысу керек, өйткені бұл сөйлеу функцияларымен тікелей байланысты және есте сақтау қабілетін жақсартады. Ми құрылымдарын жақсартуға көмектесетін көптеген жаттығулар бар дәлірек айтсақ жарты шар аралық өзара әрекеттесу

тілді үйренуге әсер етеді. Жарты шар аралық өзара әрекеттесуді дамытуға арналған жаттығулар.

Жаттығулар ақыл-ой белсенділігін жақсартады, жарты шарлардың жұмысын синхрондайды, есте сақтауға көмектеседі, зейіннің беріктігін арттырады, жазу процесін жақсартады:

1. Сақина.

Саусақтарыңызды кезекпен және мүмкіндігінше тез сұрыптаңыз, бас бармағыңызбен сақинаға индексті, ортаңғы және т.б. сынақ түзу және кері (кішкентай саусақтан сұқ саусаққа дейін) ретпен орындалады. Алдымен жаттығу әр қолмен бөлек, содан кейін бірден екі қолмен орындалады. Бұл жаттығуды саусақ гимнастикасының түріне сәйкес өлең жаттаумен толықтыруға болады.

2. Жұдырық-ребо-алақан.

Үстел жазықтығындағы қолдың үш позициясы бір-бірін дәйекті түрде ауыстырады. Жазықтықтағы алақан, жұдырыққа қысылған алақан, алақан үстелдің жазықтығында, алақан үстелдің жазықтығында түзетілген. Ол алдымен оң қолмен, содан кейін сол қолмен, содан кейін екі қолмен 8-10 рет орындалады. Сіз өзіңізге бұйрық бере аласыз (жұдырық-қабырға-алақан).

Бақа (жұдырық) қалайды (қабырға) тоғанға (алақан),

Бақа (жұдырық) тыныштық (қабырға) мұнда (алақан).

3. Лезгинка.

Сол қолыңызды жұдырыққа бүктеңіз, бас бармағыңызды бір жаққа қойыңыз. Жұдырықты саусақтарыңызбен өзіңізге қарай бұраңыз. Оң қолыңызбен тік алақаныңызды көлденең күйде сол жақ саусағыңызға тигізіңіз. Осыдан кейін бір уақытта оң және сол қолдың орнын ауыстырыңыз. 6-8 рет қайталаңыз.

4. "Құймақ".

Оң қол тізеде алақанды төмен қаратып, сол қол Екінші тізеде алақанды жоғары қаратып жатыр. Бір мезгілде ауысу: енді оң жақ алақан жоғары, ал сол жақ алақан төмен. Ассимиляция кезінде-қозғалыстар жеделдету.

Біз ойнадық—

Құймақ қуырылды.

Сондықтан біз оны қуырамыз, бұрамыз

Тағы да ойнай бастайық.

5. Жылан.

Қолдарыңызды алақандарыңызбен бір-біріне айқастырыңыз, саусақтарыңызды құлыпқа бекітіңіз. Қолдарыңызды өзіңізге қарай бұрыңыз. Жүргізуші көрсететін саусақты жылжытыңыз. Саусақ дәл және анық қозғалуы керек. Сіз саусағыңызды ұстай алмайсыз. Жаттығуға екі қолдың барлық саусақтары жүйелі түрде қатысуы керек.

6. Жұдырық-алақан.

Екі қол үстелде немесе тізеде алақаныңызды төмен қаратып, біреуі жұдырыққа қысылған. Бір уақытта жұдырықты ашып, екінші алақанды жұдырыққа қысып, қолды ауыстырыңыз. Ассимиляция кезінде қозғалыстарды жеделдетуге болады, бірақ қысу - қысу бір мезгілде сырғып кетпестен кезектесіп жүргізілетініне көз жеткізіңіз.

Міне, алақан, міне жұдырық.

Барлығын тезірек жасаңыз.

7. Айна суреті.

Үстелге бос қағаз парағын салыңыз. Екі қолыңызға қарындаш алыңыз. Бір уақытта екі қолмен айна симметриялы сызбалар, әріптер салуды бастаңыз. Екі жарты шардың қызметі синхрондалған кезде жұмыс тиімділігі айтарлықтай артады.

8. Құлақ-мұрын.

Сол қолыңызбен мұрынның ұшын, ал оң қолыңызбен қарама – қарсы құлақты ұстаңыз. Бір уақытта құлақ пен мұрынды босатыңыз, қолыңызды шапалақтаңыз, қолыңыздың орнын "керісінше" өзгертіңіз.

9. Көлденең сегіздік.

Көз деңгейінде оң қолыңызды алдыңызға созыңыз, саусақтарыңызды жұдырыққа қысыңыз, индекс пен ортаңғы саусақтарыңызды созыңыз. Осы саусақтарыңызбен ауада шексіздік белгісін мүмкіндігінше үлкен етіп салыңыз. Осы белгінің ортасынан қол көтеріле бастағанда, көзіңді жыпылықтамай, саусақтарыңыздың арасындағы саңылауға қарап, басыңызды бұрмай бақылауды бастаңыз.

Осы жаттығулардың барлығын жасай отырып, сіз оқығыңыз келетін тілде өлең немесе сөздерді оқи аласыз, нәтижесінде сізде жарты шар аралық өзара әрекеттесу пайда болады, есте сақтау қабілеті жақсарады және сөздер миға бекітіледі

Тіл аралық коммуникация көптеген кедергілермен ұшырасады, соның бірі – тілдік кедергі, ол коммуникация қатысушыларына едәуір психологиялық әсер етеді, ақпаратты түсінуге және жеткізуге қиындық туғызады. Тілдік кедергілердің психологиялық аспектілері: эмоционалдық қысым, өзін-өзі бағалау төмендігі, тілдесім алды қорқыныш. Тілді жеткілікті деңгейде білмеу тіл үйренушіні күйзеліске, жоғары эмоционалды қысымға алып келеді. Ойы мен сезімін еркін жеткізе алмау тіл үйренушіде өзін-өзі бағалауының төмендігін, өз-өзіне сенімсіздігін тудырады. Жаңа немесе таныс емес ортада сөйлеу алды қорқыныш тиімді коммуникацияға кедергі етеді. Тілдік кедергі тіл мен мәдени ерекшеліктерді жеткіліксіз түсінгендіктен қарым-қатынасқа қатысушылар арасында эмпатия мен түсінуге кедергі келтіруі мүмкін. Тілдік кедергіге байланысты сөздер мен сөз тіркестерін дұрыс түсінбеу тұлғааралық коммуникацияда түсініспеушіліктер мен қақтығыстарға әкеледі. Тіл үйретуші оқытушылар мен лингвистикалық психологтердің пікірі келесі пікірде тоғысады, олардың ойынша тілдік кедергілер ересек адамдарға кез келген тілді үйренуге кедергі етеді, олар әшкі және сыртқы кедергілер болып бөлінеді. Сыртқы кедергілер адамның қалауына байланысты болмайтын объективті болып келеді, ол өзінің мақсатына сай оқыту әдістемесін, оқу материалын, талаптарына сай оқытушы таба алмаған жағдайда туындайды. Сыртқы факторлар тіл үйренушінің ішкі сезімінен туындайтын субъективті кедергілер. Оның тілдік психологияға тікелей қатысы болады, себебі тіл үйренуші ішкі қорқынышымен жұмыс істейді. Бұл кедергіні жоюдың бірден бір жолы – грамматикалық, стилистикалық қателік жіберуден қорықпау, тіпті ең жетік білетін тіліңізде сөйлеген кезде қате жіберетініңізді, оны өзіңіз байқамайтыныңызды уәж ретінде пайдаланған жөн болады. Екіншіден, тілді белсенді оқу және практикада тұрақты қолдану дағдыларды жақсартуға және өзіне деген сенімділікті арттыруға көмектеседі. Айналасындағы эмоционалды қолдау көрсете алатын адамдардың көмек көрсетуі маңызды рөл атқарады. Тілдік кедергінің психологиялық аспектілерін түсіну оны жеңудің тиімді стратегияларын жасауға және мәдениетаралық қарым қатынаста тұлғааралық қатынастарды жақсартуға мүмкіндік береді.

Тілдерді оқыту процесінде психологиялық факторлар шешуші рөл атқарады және бұл үрдістің сәттілігіне айтарлықтай әсер етеді. Тілдерді оқытудағы психологиялық факторларды түсіну және онымен санасу әрбір тіл үйренушінің әлеуетін барынша іске асыруға ықпал ететін тиімді оқыту әдістемелері мен стратегияларын әзірлеу үшін қажетті шарт болып табылады. Осы саладағы зерттеулер тілдік білім берудің арнайы және бейімделген тәсілдерін дамытуға әкелуі мүмкін. Тілді үйретудегі психологиялық аспектілер оқытудың мақсат-міндеттерін, тіл үйренушінің уәжі мен қызығушылығын ғана емес, оқытудың әдіс-тәсілдерін анықтайды. Тілдерді оқыту әдістемесі арнайы ғылым емес, алайда барлық ғылым, адам білімінің барлық саласы тілмен байланысты, себебі тілсіз білім болмайды. Тілдерді үйрену адамның тұлғалық, зияткерлік, мәдени дамуына зор ықпал ететінін ескерсек, бұл үрдісте психология, психологиялық факторлар, психологиялық көзқарастар да маңызды рөл атқарады деп ойымызды түйіндейміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Алямкина, Е.А. Взаимосвязь способностей, задатков и таланта и их развитие в образовательном процессе вуза / Е.А. Алямкина // Психолог. – 2015. – № 2. – С. 31-46.

2. Гальскова, Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н.Д. Гальскова. – М. : Академия, 2008. – 336 с.
3. Ершова, О.В. Концепты «мотивация» и «интерес» как средства повышения эффективности контроля учебной деятельности студентов вуза / О.В. Ершова // Высшее образование сегодня. – 2013. – № 8. – С. 79-81.
4. Нейропсихологический подход в логопедии 02.07.2020 Кобзева Ирина Сергеевна

ӘОЖ 159.9

СТУДЕНТ-ҚЫЗДАРДЫҢ АНА БОЛУҒА ДАЙЫНДЫҒЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Иманқұл Ардақ Қалиқызы

ardakeng@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 1 курс магистранты

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі - Абдыхалыкова Ж. Е.

Мақалада оқу процесінде ана болуға психологиялық дайындықты дамыту мәселесі қарастырылған. Студент-қыздардың ана болуға психологиялық дайындығын қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық жағдайлары мен үлгілері көрсетілген.

Түйін сөздер: ана болуға психологиялық дайындық, ана болу, ана болуға дайындықтың қалыптасу факторлары, отбасы, оқу процесі, студенттер.

Психология ғылымдарында ана болу тақырыбы аса көп зерттелмеген және өзекті тақырыптардың бірі болып табылады. Соңғы кездерде көптеген зерттеушілер мен ғалымдардың назарын заманауи отбасы тақырыбы аударуда. Репродуктивті мінез-құлықтың өзгеруі, оның ішінде туу деңгейінің төмендеуі, ата-ананың көзқарасы мен отбасылық құндылықтардың өзгеруі, бала тәрбиелеу стилі жеке отбасы үшін де, мемлекет үшін де маңызды мәселе болып тұр.

Ашық әлеуметтік зерттеуге сәйкес, батыс елдерінде жастардың ата-ана болудан саналы түрде бас тартуы — чайлдфри (ағылшыннан *childfree* — балалы болмау) идеологиясы белсенді түрде таралуда. Дәл осындай идеологияның біздің қоғамды да жақын арада айналып өтпейтініне ешқандай кепіл жоқ. Отандық статистиктер біздің елде баласыз жұптардың ата-ана болуға деген көзқарасы бойынша іріктеу зерттеулерін жүргізген жоқ. Алайда, Қазақстанда ерікті баласыз қалу құбылысының бар екенін мұндай адамдардың көптеген жеке сұхбаттары және әлеуметтік желілерде өз ұстанымдарын білдірулері растайды. Тек анонимді сұхбаттар мен жазбаларда қазақстандықтар саналы түрде бала туып, өсіргісі келмейтінін мойындайды [13].

Соңғы республикалық халық санағы науқанында — 2021 жылы — ҚР-да осындай 656,5 мың отбасы болған. 12 жыл ішінде (2009 жылдан бастап) баласыз екі адамнан тұратын нуклеарлы отбасылар 73,8% өсті. 2021 жылы бұл үй шаруашылықтарының көпшілігі қалаларда орналасқан [13]. Отандық БАҚ-та қазақстандықтардың чайлдфри болуының экономикалық және әлеуметтік себептерін жиі айтылады. Сонымен қатар психологиялық себептердің де үлкен әсері барын осы тұста айта кеткен жөн деп ойлаймыз. Балалы болғысы келмейтін немесе бала тәрбиесінде көптеген қиындықтар мен кедергілерге ұшырайтын жас аналардың саны бүгінде аз емес. Сол себепті де бұл психологтар үшін өте өзекті тақырып болып табылады.

«Психология материнства» кітабының авторы Г.Г. Филиппованың айтуынша жас қыздардың ана болу дайындық мәселесі күрделі жағдайда тұр [11]. Ана болу жолында саналы дайындықтың керектігі өте өзекті екені анық. Себебі кез келген адамның өмірде атқаратын біршама рөлдері бар. Ал әйел адамның жаратылысы бойынша ең маңызды әрі жауапкершілігі өте мол рөлінің бірі ол-ана болу. Әйел-ана ретінде баланы құрсағында көтеріп, дүниеге